

Uyt den Bosch en z'n voorgangers

Frans Harm

Op de hoek van de Wagenweg en de Spanjaardslaan, tot 1927 Heemsteeds grondgebied, staat Uyt den Bosch. Honderd jaar geleden werd deze villa in gebruik genomen. De opdrachtgever voor de bouw en de eerste bewoner van het indrukwekkende pand was A.H. baron van Hardenbroek van Ammerstol. Het huis en zijn voorgangers hebben vele bewoners en bestemmingen gekend.

▼ Uyt den Bosch in 2014.

In de 17de eeuw stond op de plek van het huidige *Uyt den Bosch* de herberg Bethlehem. In 1596 had Cornelis Cornelisz Stick 75 roe grond in erfpacht gekregen, waar hij een opstal bouwde. Dat was waarschijnlijk de aanzet voor de herberg die Bethlehem zou gaan heten. Het stuk grond lag meteen aan de zuidkant van de Spanjaardslaan. Tijdens het beleg van Haarlem in 1572-1573 lag daar een verschansing van de Spaanse belegeraars, bedoeld om de troepen van de Prins van

Oranje bij een aanval tegen te houden. Na de Spaanse tijd keerde de rust rond de stad weer en ontstonden er aan de zuidkant van Haarlem herbergen en tapperijen op de gronden van het Grote of St. Elisabethsgasthuis.

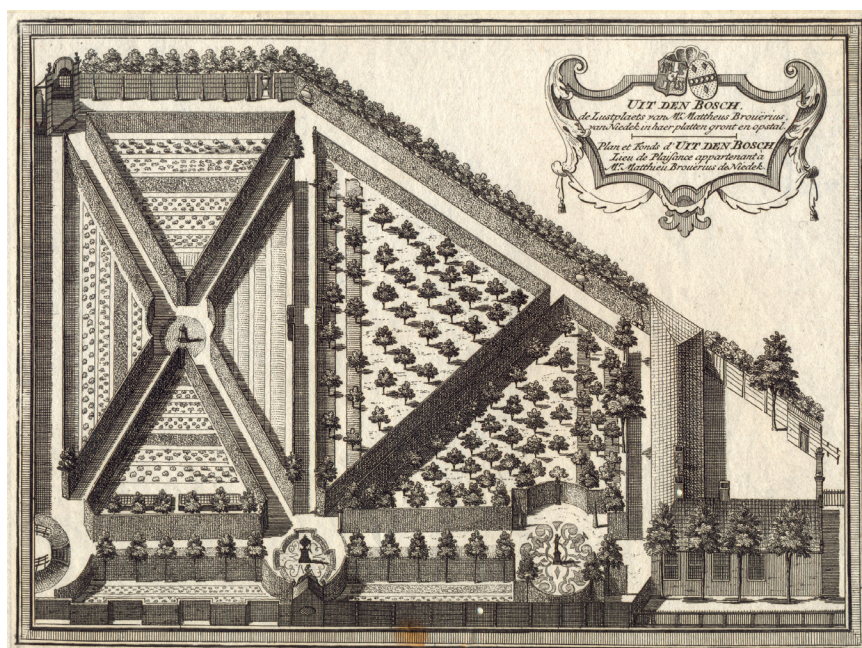
De opvolger van Stick was Pieter Jorisz van der Vos, die al een nieuwere behuizing dan de oorspronkelijke aantrof. Onder zijn beheer werd de naam Bethlehem gaandeweg vervangen door 't Vosje of 't Vosie. Vanaf 1655 wisselde

▲ Zicht vanuit 'Uit den Bosch' op de bloemparterre, de uitgesneden graskom en de marmeren borstbeelden. Kopergravure van Hendrik de Leth in Het zegepralant Kennemerlant, 1732.

▼ De noordgrens (onder) is de huidige Spanjaardslaan, genoemd naar de Spaanse schans uit de jaren 1570, de korte westgrens rechts met het toegangshek is aan de Herenweg en de schuin lopende zuidgrens is het Emauslaantje. De oostgrens ligt in de richting van de Zuiderhoutlaan.

het bedrijf om de paar jaar van eigenaar. De prijs zakte van 1300 gulden in 1655 naar 325 gulden in 1704. Het werd toen omschreven als 'een huys met erve met een boomgaert, daer annex synde een herberg genaemt het Vosje'.

In dit artikel houden we de huidige naam Uyt den Bosch aan. Andere spellingen in de loop der jaren zijn: Uitenbos, Uittenbos, Uittenbosch, Uitten Bosch, Uit den Bosch, Uyttenbos of Uyttenbosch.

Een nieuwe naam: Uyttenbosch

In 1711 werd de Amsterdammer Benjamin Jansz. Dutrie, heer van Haaften (nabij Gorinchem), eigenaar van 't Vosje. Hij was bewindvoerder van de Oost-Indische Compagnie en baatte het pand niet meer uit als herberg. F. Allan schrijft in zijn *Geschiedenis en beschrijving der stad Haarlem* dat Dutrie waarschijnlijk de bouwer is van een steviger huis. Bij de bouw daarvan werd de voormalige Spaanse schans blootgelegd en werd de voorgevel hierop gefundeerd. Dutrie vergrootte het bijbehorende terrein van 109 tot 230 roe en liet waarschijnlijk ook de formele tuinen aanleggen die in 1732 zijn afgebeeld in *Het zegepralant Kennemerland*. Dutrie bewoonde zijn 'herenhofstede' tot 1722 als zomerverblijf en gaf hem de nieuwe naam Uyttenbosch, naar de ligging net buiten de Hout. De oude naam 't Vosje is niet geheel verdwenen, want die staat nu nog op de gevel van Spanjaardslaan 5, het tot woning en kantoren verbouwde koetshuis links van Uyt den Bosch.

In 1729 kocht mr. Brouërius van Nidek

◀ Gevelsteen in Spanjaardslaan 5, 't Vosje

UYT DEN BOSCH EN Z'N VOORGANGERS

▲ *De voorganger van het huidige Uyt den Bosch vanaf de Spanjaardslaan, getekend door H. Tavenier in 1783. Pentekening in zwart met kleuren in penseel.*

Uyt den Bosch. Hij liet in 1732 het rijk geïllustreerde boekwerk over buitenplaatsen in zijn omgeving verschijnen, *Het zegenpralent Kennemerlant*, waarin ook zijn eigen 'Uyt den Bos' voorkomt. Het huis ziet er op de tekening van de tuinen laag en vrij langgerekt uit.

Pieter Plaatman, eigenaar van 1741 tot 1747, kocht er aan de oostkant een stuk grond bij, waardoor de nieuwe grens kwam te liggen langs de Gasthuislaan, nu Zuiderhoutlaan. Daar zijn nu de velden van de Koninklijke HFC.

De Amsterdammer Jan Bronkhorst,

eigenaar vanaf 1762, liet vermoedelijk de formele tuinen omvormen naar de Engelse landschapsstijl, die veel losser en speelser is. Bronkhorst is waarschijnlijk ook de bouwer van het veel grotere en hoge huis dat is afgebeeld door Tavenier in 1783. Zijn bezittingen werden bij de verkoop door zijn erfgenamen in 1817 omschreven als 'een zeer plaisante en wel aangelegde hofstede' met 'Engelsch plantsoen, slingerpaden' etcetera. Na 1817 had *Uyt den Bosch* nog een reeks eigenaren, maar het huis raakte in verval. Toen het in oktober 1911 werd verkocht was één van de condities dat het huis binnen drie maanden moest worden afgebroken. Alleen het toen nieuwe koetshuis en de stallen mochten blijven staan.

Bouw van de huidige villa

De opdracht tot de bouw van de huidige villa *Uyt den Bosch* kwam van A.H. baron van Hardenbroek van Ammerstol (1875-1947). Van Hardenbroek was in 1899 getrouwd met Cecila Leembruggen, dochter van een rijke familie die eigenaar was van het buiten *Veenenburg* op de grens van Hillegom en Lisse. Cecilia en haar man erfden dit buiten nog in hetzelfde jaar dat ze trouwden. Samen met de burens van het aangrenzende *Elsbroek* richtten ze de 'Maatschappij tot

► *Het in 1911 gesloopte Uyt den Bosch op een heel oude foto van rond 1865.*

UYT DEN BOSCH EN Z'N VOORGANGERS

exploitatie van gronden Veenenburg-Elsbroek' op. Ze groeven het zand van beide buitenplaatsen af en verkochten dat voor de aanleg van dijken, wegen, spoorwegen en bouwterreinen. De overgebleven afgegraven grond was zeer geschikt voor de bloembollenteelt. Van Hardenbroek kreeg de beschikking over een Duits procedé voor de fabricage van kalkzandsteen en richtte de n.v. Kunstzandsteenfabriek 'Arnoud' in Hillegom op, genoemd naar zijn eerste voornaam. Hij interesseerde adellijke investeerders in het bedrijf, dat heel goed ging lopen. Met het vergaarde vermogen kocht hij *Uyt den Bosch*. Het bestaande huis liet hij, zoals vereist, in 1911 slopen en er kwam een imposante nieuwe villa voor in de plaats. In 1914 betrok Van Hardenbroek

het nieuwe huis met zijn vrouw en hun twee kinderen, maar al een jaar later, in 1915, scheidde het paar en de baron hertrouwde met Cornelia Leembruggen, de zuster van Cecilia. Zij kregen samen drie kinderen.

In de Tweede Wereldoorlog werd de steenfabriek verplicht om aan de Duitse Wehrmacht materiaal te leveren voor de verdedigingswerken van de verschillende vliegvelden. De fabriek voldeed ruimschoots aan de opdrachten en leverde tussen 1940 en 1944 vele miljoenen stenen. Na de bevrijding werd Van Hardenbroek op 9 oktober 1945 opgepakt en op 26 januari 1946 ook zijn commercieel directeur. In oktober 1946 werd de baron veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf met aftrek 'wegens hulp aan de vijand in

Rijksmonument in classicistische stijl

Uyt den Bosch is een ontwerp van de Hillegomse architect H. Hendriks. De bouwstijl is geënt op de classicistische stijl van de 17de, begin 18de eeuw. Het gebouw staat op een nagenoeg rechthoekig grondplan en heeft twee bouwlagen. Aan de noordelijke gevel aan de Spanjaardslaan, waar ook de entree met een portiek is, staat een naar voren komende vierkante toren met vier bouwlagen. Boven op de toren staat een open smeedijzeren klokkenstoel met een luidklokje en bovenop een windvaan. De daken zijn van het uitzwinkende type. Het huis valt op door de vele en veelvormige dakkapellen, net als het dak zelf bedekt met leien. De vensters hebben verschillende formaten. Aan de zuidgevel staat een vijfhoekige uitbouw met een royaal balkon erboven. Het gebouw domineert het sportveld aan die kant. Het is een rijksmonument.

▲ *Uyt den Bosch* vanaf Spanjaardslaan en detail klokkenstoel en windvaantje.

UYT DEN BOSCH EN Z'N VOORGANGERS

oorlogstijd'. Het waren, nog los van deze kwestie, zware jaren voor het echtpaar. In juli 1945 hadden ze te horen gekregen dat hun dochter Aleid Ingeborg in kamp Ravensbrück was overleden en in januari 1947 stierf hun zoon Alfer Arnoud in Duitsland. Kort daarna, op 1 juli 1947 overleed Baron van Hardenbroek in *Uyt den Bosch* op 71-jarige leeftijd. Zijn vrouw verhuisde na een paar jaar naar Spanjaardslaan 3, links naast het grote huis. Spanjaardslaan 3 en 5 zijn met elkaar verbonden en staan in maart 2014 al geruime tijd samen te koop.

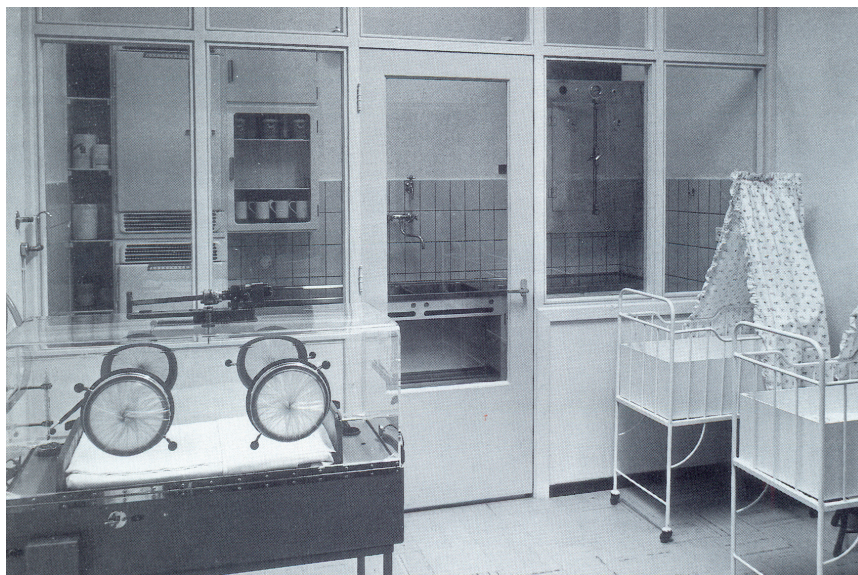
Kraamkliniek Mariastichting

Tot 1956 werd *Uyt den Bosch* als kantoorruimte verhuurd aan de N.V. Chemische Industrie Rids. In 1956 kocht de Mariastichting het pand en bouwde het om tot kraamkliniek. Daar was in het hoofdgebouw aan de Kamperlaan geen plaats meer voor en voor aanbouwen gold in die jaren een bouwstop. Bij de verbouwing, die een jaar duurde, werd er op gelet het karakteristieke van het huis zo veel mogelijk te bewaren. Begin 1958 werd de kraamkliniek in gebruik genomen. Er waren drie verloskamers, beneden twee kamers voor

babies en een couveusekamer en op de eerste en tweede verdieping plaats voor 33 kraamvrouwen. In *Haarlems Dagblad* van 28 januari, de dag van de opening, lezen we dat dokter A.V. Aubel, die aan het hoofd stond van de kliniek, vol lof was over de 'tot in de finesses verzorgde inrichting'. Zuster Dolorosa, moeder-overste van de nieuwe kraamkliniek, bedankte alle aanwezige belangstellenden, in het bijzonder 'de vorige eigenaresse', baronesse Van Hardenbroek. In de jaren die volgen kwamen er in de kraamkliniek zo'n elfduizend babies op de wereld. In 1972 ging de kliniek weer terug naar de Mariastichting, waar door de nieuwe gerealiseerde hoogbouw nu wel plaats was voor de kraamafdeling.

Uyt den Bosch werd een opleidings-

▼ De feestelijke opening van de kraamkliniek op 28 januari 1958 in de hal van Uyt den Bosch. De kraamkliniek ging van start met een vaste staf van negen religieuzen en twee lekenzusters, geassisteerd door veertien zusters in opleiding.

▲ De couveusekamer in de kraamkliniek in Uyt den Bosch.

instituut voor verpleegkundigen van het ziekenhuis, maar begin 1986 zette de Mariastichting het pand te koop. Er was behoorlijk wat belangstelling van de kant van projectontwikkelaars. Die gold in eerste instantie de locatie en niet het gebouw zelf. Dat zou in hun visie gesloopt moeten worden om plaats te maken voor appartementen en dus hoogbouw. Met name de gemeente Haarlem voelde daar helemaal niets voor.

Beijer Adviesgroep en Basis Communicatie BV

In augustus 1986 kocht het onroerend-goedbedrijf Kuyperwijck B.V. het pand voor 1 miljoen gulden van de Maria-stichting. Ook dit bedrijf had eerst plannen voor sloop en nieuwbouw, maar het vond eind 1986 een huurder in het accountantskantoor Van Dien. Daarna werd *Uyt den Bosch* eigendom van onroerend-goedbedrijf Thunnissen uit Heemstede en de Beijer Adviesgroep, gespecialiseerd in vermogensadviezen. Dit bedrijf was in 1959 opgericht door de pensioenspecialist Jan Beijer. Hij bouwde een portefeuille op met vooral bedrijven als klant en richtte zich ook op verzekeringen, schadezaken en hypotheek. In 1981 trad Beijer uit het bedrijf. In 1979 was

Oorspronkelijke grandeur terug

Bolhuis en Davids wilden het pand restaureren en aanpassen aan de eisen van deze tijd, maar wel met respect voor de oorspronkelijke keuzes van Baron van Hardenbroek. *Uyt den Bosch* was ernstig aangetast door het intensieve gebruik als kliniek en kantoor, waarbij efficiëntie ten koste was gegaan van authenticiteit, zoals in die jaren gebruikelijk was. Het pand was intussen een rijksmonument geworden, wat allerlei eisen met zich meebracht en ook hoge kosten. Na een lange periode van voorbereiding begon eind 2011 de verbouwing. Een speurtocht door het grote complex leverde veel ontdekkingen op. Onder de vloerbedekking op de parterre bleken decoratieve

*Het pand was intussen
een rijksmonument geworden,
wat allerlei eisen met zich meebracht
en ook hoge kosten*

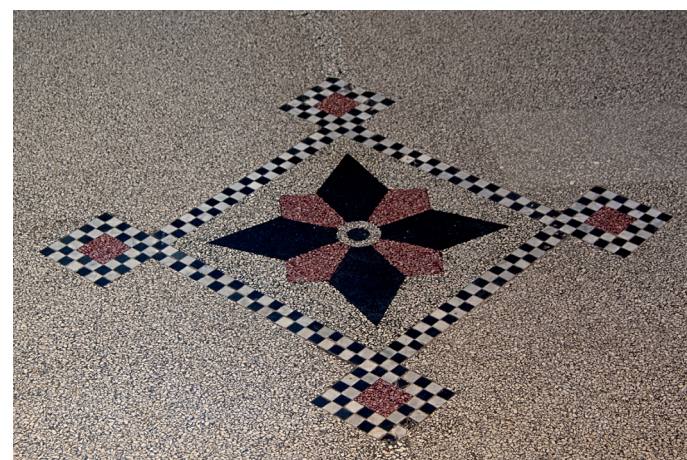
Frans Pasman in dienst gekomen en in 1981 werd hij, eerder dan verwacht door het plotselinge overlijden van directeur Doelman, de nieuwe directeur-eigenaar van het bedrijf. Pasman bleef tot 2000 bij de Beijer Adviesgroep, maar het pand bleef zijn privé-eigendom. Nadat de Beijer Adviesgroep in 2009 naar Hoofddorp was vertrokken, verkocht Pasman *Uyt den Bosch* in 2009 aan Robert Bolhuis en Roger Davids, de partners van Basis Communicatie B.V. Dit bedrijf bestaat sinds 1990 en zat vanaf 2003 in het pand *Nijenhove* op de hoek van de Wagenweg en de Randweg, pal tegenover *Uyt den Bosch*. Toen *Uyt den Bosch* in de voorzomer van 2009 te koop kwam waren Bolhuis en Davids direct geïnteresseerd. De overdracht vond op 15 december 2009 plaats.

parketvloeren te liggen, die in de diverse grote vertrekken allemaal verschillend zijn. Er kwamen originele granitovloeren tevoorschijn en boven de verlaagde plafonds zaten nog de originele, fraai gestucte plafonds. In de hal hangt een prachtige kroonluchter. Deze was in bezit van Pasman, maar toen hij zag hoe goed de nieuwe eigenaren met het gebouw omgingen, heeft hij de kroonluchter geschonken. Hij hangt nu op slechts enkele meters van zijn oorspronkelijke plek.

Uyt den Bosch heeft na de verbouwing veel van zijn oorspronkelijke grandeur terug. Eigenlijk ontbreken alleen de originele natuurstenen vloer op de parterre (in de vorige eeuw verwijderd en vervangen door wit marmer) en het oorspronkelijk glas-in-lood op de parterre en een schouw. Die zijn destijds door weduwe Van Hardenbroek meegenomen bij haar

UYT DEN BOSCH EN Z'N VOORGANGERS

▲ De jarenlang
verborgen parket-
vloeren en het granito
zijn nu weer in volle
glorie te zien.
Het nieuwe behang is
er stijlvol bij gekozen.

Meer informatie

Het artikel 'Uit den Bosch' van J.M. Sterck-Poot in Jaarboek Haarlem 1942, vindt u als bijlage op onze website www.hv-hb.nl. Hierin staat de geschiedenis van eigenaren uitgebreid beschreven, met nog een aantal opmerkelijke eigenaren in de 19de eeuw.

verhuizing naar de Spanjaardslaan 3 en daar nog steeds aanwezig.

Hoewel de laatste verbouwer pas in het voorjaar van 2013 zou vertrekken, besloten Bolhuis en Davids hun beide marketingbureaus (BASIS Communicatie en TN VoordeelVouchers) al eind 2012 in *Uyt den Bosch* te huisvesten. De restauratie was toen voor 85% gereed.

Op dit moment hebben de eerste, tweede en derde verdieping een kantoorfunctie. Daar werken de circa dertig medewerkers van de marketingbureaus. Klanten worden ontvangen op de representatieve parterre. De ruimtes daar worden gebruikt voor vergaderingen, brainstorm-bijeenkomsten, kennisdagen en netwerkborrels. Het feit dat het pand op de oorspronkelijk plek weer beschikt over een goed geoutilleerde keuken helpt daarbij zeker.

De representatieve, grote vertrekken op de parterre vervullen nu weer met verve een vergelijkbare rol als een eeuw geleden.

Bolhuis en Davids hebben het voor-nemen het pand gedeeltelijk open te stellen tijdens de Open Monumenten Dagen 2014, precies honderd jaar nadat het gezin Van Hardenbroek het pand als woonhuis in gebruik heeft genomen.

▲ De marmeren vloer is nieuw, de trap origineel.

Bronnen

H.W.J. de Boer en A.M.F. Dessing, *Franciscanessen en Mariastichting*. Haarlem 1989.
Mr. M Brouërius- van Nidek, *Zegepralant Kennemerlant*. Amsterdam 1732-1733.
J.M. Sterck-Proot, 'Uit den Bosch', in *Haarlem Jaarboek 1942*, p.53-60.
Hans Smulders, 'De steenfabriek 'De Arnoud' in de oorlog' op www.oudlisse.nl.
Noord-Hollands Archief, overlijdensregister
<http://www.noord-hollandsarchief.nl/kranten>
<http://rijksmonumenten.nl/monument/513440/uyt+den+bosch/haarlem/>
<http://www.uytdenbosch.nl/>
<http://www.funda.nl/koop/haarlem/huis-48493050-spanjaardslaan-3-en-5/>

Met dank aan Robert Bolhuis, Basis Communicatie B.V.